

EKHÓS SZEKÉRRREL A VADNYUGATRA

Kökény Andrea

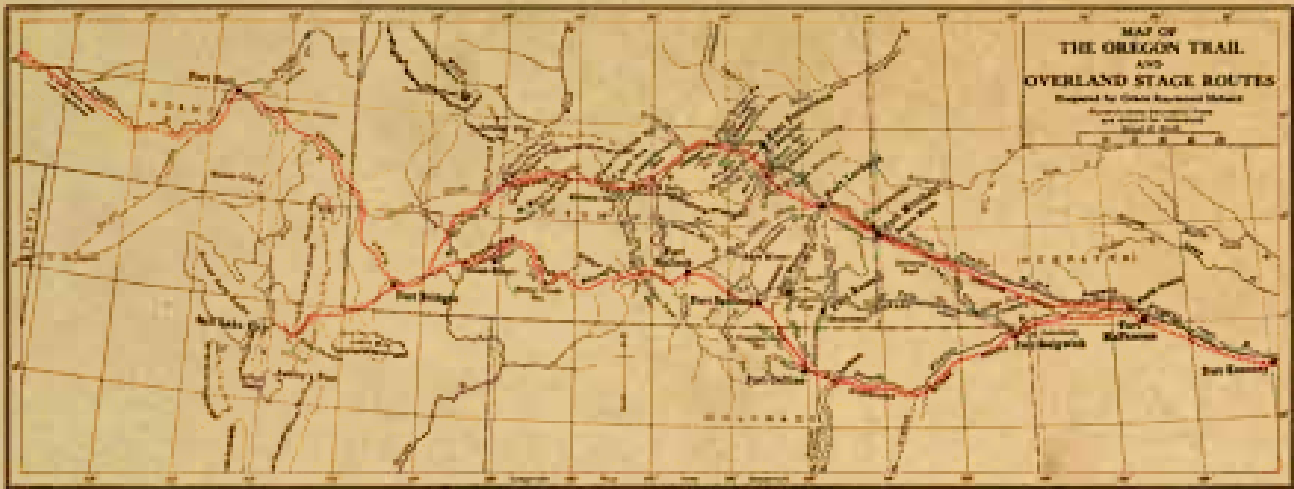
41



Amikor Nagy-Britannia 1783. szeptember 3-án a párizsi békében elismerte az Amerikai Egyesült Államok függetlenségét, az új állam határait északon Kanada, keleten az Atlanti-óceán, délen az Új-Spanyolországhoz tartozó Florida, nyugaton pedig a Mississippi folyó alkotta. Ezt megelőzően, 1763-ban III. György angol király megtiltotta az Appalache-hegységtől nyugatra történő letelepedést, s bár néhányan ezt a tiltást nem vették figyelembe, nagyobb számban csak a békekötést követően indult meg az átköltözés a hegységen túli területekre. A korábbi angol gyarmatokon élők számára így a „nyugat” és a „vadnyugat” eleinte az Appalache és a Mississippi folyó közti területet jelentette.

A 19. század első felében az Egyesült Államok fokozatosan kiterjesztette fennhatóságát a ma ismert kontinentális területre. 1803-ban Thomas Jefferson elnöksége idején Bonaparte Napóleontól megvásárolták a Mississippi nyugati vízgyűjtő medencéjét, Louisianát, majd 1819-ben a napóleoni háborúk miatt meggyengült Spanyolországtól pedig Floridát. A spanyol gyarmatból 1821-ben függetlenné váló Mexikótól 1836-ban elszakadt Texas, majd 1845-ben felvételt nyert az Egyesült Államokba. Ennek nyomán háború tört ki a két ország között, melynek végén újabb területek (pl. a mai Kalifornia, Új-Mexikó, Nevada, Utah) kerültek amerikai birtokba. Ezzel egy időben északnyugaton a brit kormányval történt megegyezést követően Oregon vidék is az Egyesült Államoké lett.

Az amerikai kormányzat diplomáciai tevékenysége és katonai sikerei mellett a nyugati területek benépesítésében elsődleges szerep jutott a telepeseknek. A korai időkben nagyrészt gyalogszerrel vagy lóháton, később már ekhós szekereken keltek útra. Még a gyarmati korszakban vált ismertté az úgynevezett *Conestoga-szekér*, melyet elsősorban teherszállításra alakítottak ki, de arra is alkalmas volt, hogy a telepesek kisebb távolságokra, korábbi lakóhelyük közelében lévő területekre tovább költözzenek vele. Nevét a Pennsylvániában élő német telepesektől kapta a közelükben élő őslakos indián törzs neve és a róluk elnevezett Conestoga folyó nyomán.



Copyright 1845, by George Raymond Roberts and E. J. Robinson

Az Oregon-ösvény és a postakocsi-útvonalak

A Conestoga-szekér körülbelül 5,5 méter hosszú, 3-3,5 méter magas és 120 centiméter széles volt. Üresen több mint egy tonnát nyomott, s két-három, de akár hat tonna terhet is elbírt, ezért 4-6 ló vagy 8-10 ökör tudta csak elhúzni. A fából készült vázra vászontető került. Padlózata U alakban meghajlott, a két vége felfelé görbült, hogy megakadályozza a rakomány elmozdulását. Oldalára általában vízeshordókat és szerszámokat ládákat erősítettek, hátuljára pedig az állatok etetőládáját. Kocsisa legtöbbször nem volt, a hajtó a szekér mellett gyalogolt, s néha felült egy kihúzható deszkára vagy a bal első ló hátára, melyről el tudta érní a szekér bal oldalán a két kerék között lévő kéziféket. Tulajdonképpen a jobboldali közlekedés is a Conestoga-szekerekkel kezdődött meg Észak-Amerikában.

A 18. század folyamán a tizenhárom észak-amerikai angol gyarmat középső területeitől (pl. Pennsylvaniától) délre,



A szekérkaraván átkel a Nagy-síkságon

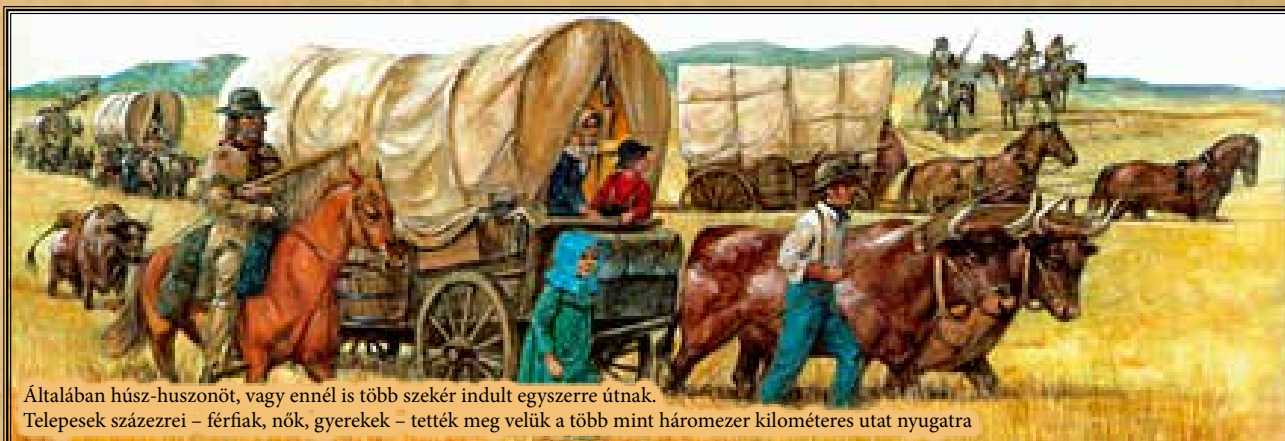
egészen Virginiáig és Georgiáig jutottak el vele, illetve nyugat felé, az Appalache-hegységen átkelve az Egyesült Államok középső részére, a mai Ohio, Illinois és Missouri állam vidékére. A telepeseken kívül a kereskedők is előszeretettel használták.

Az 1830-as, 1840-es években a területgyarapodással párhuzamosan újabb telepes hullámok indultak útnak, még távolabbi területek felé. A sokszor több ezer kilométeres út megtételére a Conestoga-szekér mérete miatt már nem volt alkalmas, új típust kellett kifejleszteni. Voltak ugyan külön szekérgyártásra specializálódott cégek, de egy új jármű 85-170 dollárba került. Ennél egyszerűbb és olcsóbb megoldásnak tűnt, ha a farmon használt szekereket alakították át. Ponyvával fedték be ezeket, mely egyaránt védett az eső, a por és a szél ellen. Ehhez a vásznot lenolajjal kezelték, hogy jobban szigeteljen. A fából készült kerékre vaspánt került.

Az így kialakított úgynevezett préri szkúner (*prairie schooner*) a Conestoga-szekereknek körülbelül a fele volt. Üresen 590 kg-os és hozzávetőlegesen



Conestoga-szekér rekonstrukciós rajza



Általában húsz-huszonöt, vagy ennél is több szekér indult egyszerre útnak. Telepesek százazrei – férfiak, nők, gyerekek – tették meg velük a több mint háromezer kilométeres utat nyugatra

1100 kg teherbírású jármű. 3,5 méter hosszú, 120 centiméter széles, 60 centi magas volt, mintegy nyolc négyzetméteres rakodó felülettel. Erre a vízszintes padlózatú „dobozra” erősítették fel a vászonponyvát, mellyel a szekér magassága elérte a 3 métert, de még mindig viszonylag könnyen el tudta húzni 4-6 ökör vagy 6-10 öszvér.

A szekérkaravánok összeállítása, felszerelése gondos előkészületeket kívánt. Legtöbbjüket részletesen kidolgozott szabályok szerint szervezték meg. Meghatározták a vezetők kiválasztásának szempontjait és az úton haladók viselkedési normáit is. Minden expedíciónak volt egy kapitánya, aki felelősséggel tartozott az út szervezéséért, és egy kalauza (lehetőleg olyan személy, aki korábban már járt a vidéken), aki mutatta az utat, és ha szükséges volt, tárgyalta az őslakos indiánokkal.

Általában húsz-huszonöt szekér indult egyszerre útnak, de előfordult, hogy akár hatvan is. A férfiak hajtották

a szekeret, látták el az állatokat, és védtek az utazókat az indiánoktól. Meghatározták az indulás idejét, az útvonalat, a napi tempót, s hogy hol keljenek át a folyókön vagy hol táborozzanak le. A nők látszólag a szokásos, hagyományos feladatokat látták el, de sokszor

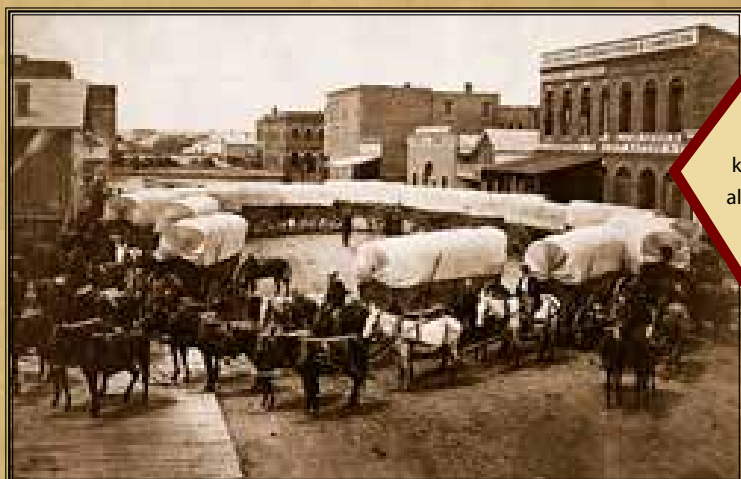


A *The covered wagon* című 1923-as néma westernfilm plakátja

korántsem hagyományos módon. Ők készítették el az ételt, de legtöbbször nyílt tűzön és sokszor magaslati viszonyok között. Az ő feladatuk volt gondoskodni a gyerekekről, s megvédeni őket a veszélyektől: nehogy

megtámadja őket egy csörgőkígyó vagy valamilyen vadállat, nehogy alákerüljenek a szekérkeréknek, vagy az átkelésnél a vízbe vesszenek, esetleg más balesetet szenvedjenek. Viszonylag kevés alkalmuk adódott a többi családdal való érintkezésre, hiszen leginkább valamelyik különálló szekéren utaztak, a déli és esti pihenőidőben pedig általában főztek, mostak.

Egy szekér általában hat hónapra elegendő élelmet tudott szállítani 4-5 fő számára, s néhány háztartási eszközt és luxuscikket is. Becslések szerint a szekerek 70 százalékát ökrök húzták, 20-30 százalékukat öszvérek, s kezdetben szinte egyáltalán nem használtak lovat. Bár az ökrök lassabbak voltak, mint az öszvérek, de olcsóbbak, s könnyebben betaníthatók. Ráadásul jobban tűrték a sokszor kopár



A szekérkaraván indulásra kész

A körülbelül hat hónapos útra egy felnőtt számára ajánlott élelmiszerek a következők voltak: 68-70 kg búzaliszt, 9 kg kukoricaliszt, 23 kg szalonna, 18 kg cukor, 4,5-5 kg kávé, kb. 7 kg szárított gyümölcs, 2,5 kg só, 20-25 dkg sütőpor, 1 kg tea, 2,5 kg rizs, 7 kg bab. Ezeket legtöbbször vízhatlan edényekben vagy hordókban tartották, s a szekér padlózata alatt kialakított részben úgy próbálták elhelyezni, hogy a fedél egyben alkalmas legyen fekvő felületnek is. Az étrend nem volt túl változatos, általában szalonna, bab, kávé, kétszersült vagy kenyér volt a szokásos reggeli, ebéd, vacsora. Négy személyre és hat hónapra az élelem körülbelül 150 dollárba került. Kevesebb élelmet kellett szállítani, ha marhát, birkát vagy kecskét lábón tudtak magukkal hajtani. Szerencsés esetben vadászszákmányra is szert tettek, s bölény-, antilop-, szarvas- vagy medvehúst szereztek, vagy a patakokban lazacot, pisztrángot fogtak.





A hosszú, monoton úton az időjárás viszontagságaival is meg kellett küzdeni

területek viszontagságait, megélték a gyér fűvön, s nem kellett szemes takarmányt beszerezni számukra. Ezenkívül éjszakára szabadon lehetett engedni őket, s reggel viszonylag könnyen összeterezni. Előnyük volt még, hogy az indiánok nem nagyon tudták mire használni őket, így kevesebb volt a lopás.

A felszerelés fontos részét jelentették a különböző főzőedények, ónból készült fazekak, lábasok, evőeszközök. Bár voltak, akik kisebb tűzhelyt is magukkal vittek, de többségében nyílt tűzön főztek, melyet fa hiányában a bölények ürülékével tápláltak. Fa híján nehéz volt megjavítani a kerekeket és a tengelyeket is, ha csak nem találtak az út mentén elhagyott szekereket vagy kisebb bútordarabokat.

Fontos volt, hogy minden utazónál legyen legalább két váltás ruha, több pár cipő, szappan a fürdéshez és a mosáshoz, valamint sátor és vékony, összehajtható matracok, takarók, párnák az alváshoz. Számos olyan használati tárgy és szerző is a felszereléshez tartozott, ami nem csupán útközben, de a megérkezés után is elengedhetetlen volt. Kés, olló, ár, tű, céma, fűrész, balta, valamint az eke mind-mind fontos kellék volt, akárcsak a különböző térképek, útikalauzok, könyvek, no és a Biblia.

A napok sokszor elég monotonon teltek. Hajnali kelés, táborbontás, mindig ugyanaz az étel, nem egyszer harminc-negyven kilométeres út, s a megpróbáltatások által okozott fizikai és lelki gyötrelém. A szekereknek nem volt rugója, ezért legtöbbször inkább min-



A szekerek közel kétharmadát ökrök húzták, a többiit öszvérek, s néha lovak

denki gyalogolt, hisz a szekér túl rázós, túl poros, túl kemény volt, ráadásul rajta utazva pluszterher nehezedett volna az igásállatokra is.

Az útnak indulók féltek az indiánoktól, de azok nem mindig voltak ellenségesek, sőt, gyakran segítettek. Ismerték az utat, az ösvényeket, a gázlókat, így nem egyszer alkalmi vezetőként szolgáltak, vagy éppen üzeneteket vittek egyik

csoporttól a másikig, a vadonból a civilizált településekre. Élelmiszert, ruhát, mokaszint adtak vagy cseréltek el, s ha szükséges volt, menedéket nyújtottak.

A Conestoga-szekerek által rótt út az Appalache-hegység völgyeiben haladt, elnevezése „Nagy Szekérút” (*Great Wagon Road*) volt. Az Egyesült Államok középső részéről, Missouri állam Independence nevű városából indult nyugat felé az Oregon-ösvény, a Kalifornia-ösvény és a Santa Fe-ösvény. Előbbiek a Nagy-síkságon és a Sziklás-hegységen átkelve egészen a Csendes-óceán partvidékéig el lehetett jutni, utóbbi pedig az Új-Mexikó kereskedelmi csomópontjának számító Santa Fe városáig vezetett, mely a Mexikóvárosból induló *El Camino Real de Tierra Adentro* (Belső

területek királyi útja) végpontja is volt. Ezek az utak és a rajtuk végighaladó szekerek végül nagyban hozzájárultak e fiatal, erős nemzet hatalmas és egységes országának megteremtéséhez.



A 244 méter magas Scotts Bluff az egyik legfontosabb tájékozódási pont volt a Nebraska területén keresztül utazók számára

(Nevét Hiram Scotttól kapta. A fiatal prémvadász 1828-ban, 23 évesen vesztette életét a szikla/hegyfok közelében)



Az Oregon-ösvény egy része ma már védett terület. A nemzeti parkokban megtekinthetők és kipróbálhatók az ekhós szekerek is